

УДК 004.9:005.51:631.145

Тищенко С.І.

*кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри економічної кібернетики
і математичного моделювання**Миколаївського національного аграрного університету*

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ БІЗНЕС-ПЛАНУВАННЯ В АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

BUSINESS-PLANNING INFORMATION TECHNOLOGIES AT AGRICULTURAL ENTERPRISES

АНОТАЦІЯ

В статті висвітлено основні аспекти використання інформаційних технологій бізнес-планування в аграрних підприємствах. Розкрито сутність бізнес-планування в аграрних підприємствах за допомогою програми Project Expert як технології, що передбачає систему доказів про вигідність проекту, а також уміщує визначений ступінь життєздатності підприємства, передбачає ризики підприємницької діяльності й перспективний погляд на підприємство та його ринкове середовище.

Ключові слова: інформаційні технології, аграрне підприємство, інвестиційний план, операційний план, Project Expert, фінансовий план, бізнес-планування.

АННОТАЦИЯ

В статье отражены основные аспекты использования информационных технологий бизнес-планирования в аграрных предприятиях. Раскрыта сущность бизнес-планирования в аграрных предприятиях с помощью программы Project Expert как технологии, которая предусматривает систему доказательств о выгоды проекта, а также содержит определенную степень жизнеспособности предприятия, предусматривает риски предпринимательской деятельности и перспективный взгляд на предприятие и его рыночную среду.

Ключевые слова: информационные технологии, аграрное предприятие, инвестиционный план, операционный план, Project Expert, финансовый план, бизнес-планирование.

ANNOTATION

The article is devoted to main aspects of use of business-planning information technologies in agricultural enterprises. The sense of business-planning in agricultural enterprises was discovered with help the programm Project Expert. The programm Project Expert is a technology that has system of evidences about project advantages. This program has certain level of enterprise and anticipates risks of entrepreneurship and perspectives of enterprise and its market environment.

Keywords: information technologies, agrarian enterprise, investment plan, operation plan, Project Expert, financial plan, business planning.

Постановка проблеми. В контексті глобалізаційних процесів економіки вітчизняні ринкові відносини вимагають нових методів ведення господарської діяльності, використання сучасних методів управління, у тому числі бізнес-планування. У сучасних умовах бізнес-планування є надійним інструментом підвищення прибутковості та рентабельності аграрного підприємства.

Чіткий розрахунок в діяльності аграрного підприємства є необхідною умовою сьогодення. За використання сучасних методів оптимізації виробництва в аграрному секторі економіки України необхідне застосування інформацій-

них технологій та економіко-математичних моделей. На сільськогосподарські підприємства впливає велика кількість чинників зовнішнього середовища. Усе це зумовлює невизначеність умов, на базі яких приймаються рішення, тому використання сучасних методів оптимізації діяльності підприємств у аграрному секторі економіки неможливе без розробки бізнес-плану із застосуванням інформаційних технологій, економіко-математичних, аналітичних, імітаційних та інших моделей прийняття управлінських рішень.

Сучасна економічна ситуація диктує аграрним підприємствам новий підхід до організації внутрішнього планування. За залучення іноземних інвесторів усе частіше необхідним є бізнес-план, який би відповідав міжнародним стандартам і був адаптований до наших умов, тому виникає потреба в покращенні механізму бізнес-планування із застосуванням при цьому сучасних інформаційних технологій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розробці й удосконаленню бізнес-планування в підприємствах приділяло увагу багато науковців, серед яких: В.А. Висящев, В.П. Гетало, В.Р. Кучеренко, В.В. Кудашев, В.О. Сизоненко, Н.Н. Скворцов, О.С. Телетов, Д.А. Шевчук, В.С. Щелков. Стосовно аграрних підприємств ці проблеми відображені у працях М.І. Андрушко, П.С. Березівського, Ю.Е. Губені, М.М. Ільчука, С.Ф. Покропивного та інших авторів.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття, визначаються окремими аспектами бізнес-планування в аграрних підприємствах шляхом вдосконалення форм і методів його здійснення на основі використання інформаційних технологій.

Мета статті полягає в розкритті наукових засад концептуальної схеми використання інформаційних технологій бізнес-планування в аграрних підприємствах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для здійснення бізнес-планування на підприємстві необхідна наявність таких його складових: аналітична компонента, програмно-технологічна компонента, інформаційна компонента та організаційна компонента. Основою аналітичної

компоненти процесу бізнес-планування є методологічна і методична бази розроблення, контролю і виконання бізнес-плану [3, с. 84–94].

Нині в Україні найбільшого поширення набули такі західні методики з розробки бізнес-планів:

– UNIDO (Організація Об'єднаних Націй з промислового розвитку) для країн, що розвиваються, з підготовки промислового техніко-економічного обґрунтування та її електронна версія COMFAR;

– WORLD Bank (Всесвітній банк реконструкції та розвитку) та ін.

Методика розробки бізнес-плану розвитку сільськогосподарського підприємства для умов України розроблена в Міністерстві аграрної політики та продовольства України. Технічні засоби і програмне забезпечення, які використовують в процесі фінансового планування і контролю, утворюють програмно-технологічну компоненту.

В процесі бізнес-планування найбільш широко застосовують програми Comfar (UNIDO), Project Expert (розробка компанії «Про-Інвест Консалтинг»), пакети компаній «ІНЕК» та «Альт-Інвест», російські версії Project Manager, Success та ін. При неможливості придбання спеціального програмного забезпечення відповідна комп'ютерна модель бізнес-плану може бути реалізована працівниками аграрного підприємства в середовищі MS Excel, а для презентації результатів планування доцільно використати засоби пакета MS Power Paint.

Інформаційна компонента містить сукупність документів та даних облікового, планово-економічного, виробничого, фінансового, комерційного, правового, науково-технічного, політичного, соціального, екологічного характеру, які необхідні в процесі бізнес-планування.

Для розроблення бізнес-плану необхідна інформація таких видів:

– маркетингова (вид продукції, якість продукції, ціни, споживачі, конкуренти, канали реалізації, організація продажу);

– виробнича (розміри галузей, обсяги виробництва продукції, технологія, виробничі будівлі, обладнання, машини, сировина і матеріали, персонал);

– фінансова (дохідність і рентабельність, потреба в кредитах, податки, страхування);

– загальноекономічна й галузева (тенденції розвитку галузі, економічна ситуація, законодавство, політичні та соціальні умови);

– прогнозна (можливий обсяг продажу продукції, прогнозні ціни, темпи зростання бізнесу тощо) [5, с. 203].

Процес бізнес-планування здійснюється значною кількістю фахівців різних професій для виконання різних функцій. Для успішного здійснення бізнес-планування створюють певну організаційну структуру і систему управління, що базується на використанні інформаційних технологій. Вони і складають організаційну компоненту процесу бізнес-планування. В.А. Ви-

сящев виокремлює два підходи до розробки бізнес-плану. При першому підході автори ідеї (проекту) самі розробляють бізнес-план, залучаючи до цієї роботи менеджерів, маркетологів, юристів, фінансистів та інших спеціалістів і, зокрема, можливих інвесторів. Цьому підходу слід надавати перевагу. Другий підхід полягає в тому, що ініціатори бізнес-плану самі його не розробляють, а залучають для цього консалтингові фірми і експертів [2, с. 45].

Досвід вітчизняних і зарубіжних підприємств свідчить, що в розробці бізнес-плану обов'язково повинен брати участь керівник підприємства. Зазвичай розробку бізнес-планів в сільськогосподарських підприємствах здійснюють планово-економічні служби із залученням головних спеціалістів і керівників підрозділів.

Головний економіст підприємства здійснює методичне керівництво процесом планування, організовує підготовчу роботу та спільно з іншими спеціалістами господарства здійснює ув'язку усіх розділів бізнес-плану. Для розробки окремих розділів плану можуть залучатися консультанти та експерти.

В бізнес-плануванні як упорядкованій сукупності дій виділяють такі основні стадії:

1) початкова стадія;

2) підготовча стадія;

3) стадія розроблення бізнес-плану;

4) стадія просування бізнес-плану на ринок інтелектуальної власності;

5) стадія реалізації бізнес-плану [4, с. 117].

Процес бізнес-планування має свої особливості у кожному конкретному випадку. Найбільш складною є процедура розроблення бізнес-плану для започаткування нового бізнесу. Вона охоплює три стадії: початкову, підготовчу та основну. При опрацюванні бізнес-плану для розширення вже наявного бізнесу необхідність у початковій стадії зникає.

При обґрунтуванні проекту удосконалення діяльності підприємства можна обмежитися лише основною стадією.

На початковій стадії основним результатом бізнес-планування є формування бізнес-ідеї, яка полягає в виробництві нового продукту (наданні нової послуги) або в прийнятті нового технічного, організаційного чи економічного рішення. На цій стадії:

1) здійснюється пошук підприємницької ідеї;

2) обирається сфера діяльності;

3) обґрунтовується доцільна форма організації бізнесу;

4) приймається рішення щодо способу започаткування бізнесу.

Найвідповідальнішим етапом на цій стадії є пошук ідеї майбутнього бізнесу. Джерелами нових ідей є:

– незадоволений попит;

– відзиви споживачів;

– продукція, яка виробляється конкурентами;

– думки працівників відділу маркетингу і збуту, гуртової та роздрібно торгівлі;

- надлишкові ресурси;
- ініціатива підприємців тощо.

На підготовчій стадії формується інформаційне поле бізнес-плану, виявляються сприятливі фактори та загрози з боку зовнішнього середовища, оцінюються сильні й слабкі сторони підприємства, формулюються його місія та конкретні цілі, обирається стратегія розвитку підприємства, виявляються можливі стратегічні альтернативи.

Переконавшись у перспективності бізнес-ідеї, переходять до розроблення бізнес-плану. На стадії розроблення формується група розробників бізнес-плану, визначається система фінансового забезпечення, відкривається фінансування підготовки бізнес-плану та здійснюється безпосереднє опрацювання бізнес-плану. Початком стадії просування бізнес-плану на ринок інтелектуальної власності є організація і проведення презентації бізнес-плану, яка передбачає ознайомлення потенційних інвесторів і партнерів з сутністю підприємницького проекту.

Презентація бізнес-плану може здійснюватися у різних формах. У багатьох випадках практикується розсилання бізнес-плану потенційним інвесторам з проханням ознайомитися з матеріалом та повідомити підприємство про свої враження і побажання. При усній презентації на неї запрошуються потенційні інвестори, і керівник підприємства або менеджер проекту ознайомлює їх з основними положеннями бізнес-плану.

Після презентації бізнес-плану зовнішні інвестори проводять його аудит, який завершується прийняттям або відхиленням рішення про його інвестування. Своє рішення про інвестування проекту потенційні інвестори і партнери повідомляють його замовнику на переговорах, по результатах яких можуть бути внесені відповідні корегування в бізнес-план. Стадія реалізації бізнес-плану охоплює період від прийняття рішення про інвестування проекту до практичної його реалізації, включаючи комерційне виробництво.

Завершується реалізація бізнес-плану оцінкою й аналізом відповідності поставлених і досягнутих в процесі бізнес-планування цілей. Для практичної реалізації бізнес-планування важливо дотримуватися принципів гнучкості, безперервності, багатоваріантності, участі, адекватності тощо.

Найоптимальнішим варіантом для бізнес-планування в аграрному підприємстві є використання комп'ютерної програми Project Expert, яка має не лише дружній інтерфейс, а й дає можливість користувачу описати практично будь-який інвестиційний проект, будь-яку схему фінансування, враховує ризики проекту.

В плануванні діяльності аграрного підприємства також важлива швидкість проведення розрахунків і дослідження різних варіантів розвитку проекту, що дозволяє робити більш обґрунтовані висновки за результатами еконо-

мічного аналізу інвестиційного проекту та приймати більш зважені стратегічні рішення.

Project Expert – краща у своєму класі програма, яка завдяки своїм можливостям стала стандартом для планування та оцінки інвестиційних проектів в Росії, країнах СНД і Балтії. Конкурентні переваги Project Expert – це специфіка російської та української економік плюс міжнародні стандарти.

Project Expert дозволяє гнучко враховувати зміни в економічному оточенні і оперативно відображати зміни. В основу Project Expert покладено методіку UNIDO з оцінки інвестиційних проектів і методіку фінансового аналізу, визначену міжнародними стандартами IAS.

Розробляючи фінансовий план за допомогою Project Expert, необхідно пройти такі етапи:

- побудувати фінансову модель для подальших розрахунків;
- визначити потребу у фінансуванні;
- розробити стратегію у фінансуванні;
- проаналізувати фінансові результати прийнятої стратегії;
- сформувати планові документи у формі прогнозованих фінансових звітів;
- вести контроль реалізації проекту, тобто вводити фактичні дані, виявляти й аналізувати відхилення фактичних показників від планових.

Побудова повної фінансової моделі аграрного підприємства вимагає попереднього збору вихідних даних для опису її платежів, пов'язаних з реалізацією проекту.

Для побудови фінансової моделі підприємства перш за все слід ввести:

- дату початку та тривалість проекту;
- перелік продуктів (послуг), виробництво і збут, які слід організувати;
- дві валюти розрахунків для платежів на внутрішньому і зовнішньому ринках, обмінний курс і прогноз його зміни;
- перелік видів ставок та умов виплат основних податків;
- стан балансу (для діючого підприємства), структуру і склад готівкових активів, зобов'язань і капіталу підприємства на дату початку проекту.

Далі слід описати план розвитку підприємства (проекту), для чого вводять:

- інвестиційний план і в його складі календарний план робіт із зазначенням витрат і використовуваних ресурсів;
- операційний план (стратегія збуту або послуг, план виробництва, план персоналу, виробничі витрати, накладні витрати).

В бізнес-плануванні діяльності аграрного підприємства Project Expert має такі переваги:

- дозволяє створити бездоганний бізнес-план аграрного підприємства, підготувати пропозиції для стратегічного інвестора, визначивши для кожного з учасників загальний економічний ефект від реалізації інвестиційного проекту;
- надає можливість проаналізувати кілька варіантів досягнення цілей розвитку аграрного

підприємства і вибрати оптимальний. При цьому можна оцінити запас міцності бізнесу з урахуванням ризику зміни найважливіших факторів, що впливають на реалізацію проекту;

– дозволяє оцінити, як виконання бізнес-плану вплине на ефективність діяльності аграрного підприємства, розрахувати термін окупності проекту, спрогнозувати загальні показники ефективності для групи інвестиційних проектів, що фінансуються із загального бюджету;

– надає можливість визначити оптимальний спосіб фінансування інвестиційного проекту;

– дозволяє оцінити можливі варіанти виробництва, закупівель і збуту;

– економить час на підготовку бізнес-планів та звітів;

– на основі фінансової моделі добре структуровані й зрозумілі інвесторам звіти, які автоматично передаються в Excel і Word;

– враховує ризики проекту в ставці дисконтування (за моделями WACC, CAPM, CCM);

– є потужний інструментарій контролю правильності введення даних;

– допоможе проконтролювати виконання бізнес-плану підприємства, порівнюючи в ході реалізації його планові і фактичні показники.

Висновки. Отже, для забезпечення стабільного розвитку сільського господарства, зміцнення економічної та технологічної безпеки галузі необхідно впровадження сучасних інформаційних технологій. Використання інновацій, інформаційних систем та технологій в аграрній галузі дасть змогу підвищити результативність її діяльності. Раціонально побудована інформаційна система управління аграрним підприємством за допомогою Project Expert сприятиме підвищенню гнучкості підприємства, скорочуючи

час реагування на зовнішні зміни, підвищить обґрунтованість прийняття управлінських рішень і контроль над своєчасним їх виконанням, сприятиме підвищенню оперативності й достовірності отримуваних даних, підвищуватиме ефективність виробничих процесів та зменшуватиме витрати ресурсів.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Андрушко М.І. Прогнозування можливостей виробництва і споживання сільськогосподарської продукції / М.І. Андрушко // Економічний простір: зб. наук. праць Дніпропетровського національного університету. – Дніпропетровськ, 2013. – № 40. – С. 386–393.
2. Висящев В.А. Бизнес-планирование: теория и практика / В.А. Васищев; 2-е изд., испр. и доп. – Донецк: Норд Компьютер, 2001. – 412 с.
3. Гетало В.П. Бизнес-планивання: [навч. посіб.] / [В.П. Гетало, Г.О. Гончаров, А.В. Колісник]. – К.: Професіонал, 2008. – 240 с.
4. Дробот В.І. Бизнес-план розвитку сільськогосподарського підприємства: [навч. посіб.] / [В.І. Дробот, В.П. Мартянов, М.Ф. Соловйов та ін.]. – К.: Мета, 2003. – 336 с.
5. Ільчук М.М. Основи підприємницької діяльності та агробізнесу: [навч. посіб.] / [М.М. Ільчук, Т.Д. Іщенко, В.К. Збарський та ін.]; за ред. М.М. Ільчука. – К.: Вища освіта, 2002. – 398 с.
6. Козырев А.А. Информационные технологии в экономике и управлении / А.А. Козырев. – СПб.: Из-во В.А. Михайлова. – 2003. – 496 с.
7. Крачок Л.І. Новітні технології у сільському господарстві: проблеми і перспективи впровадження / Л.І. Крачок // Сталлий розвиток економіки. – 2013. – Вип. 20. – С. 224–231.
8. Мазнев Г.Є. Бизнес-планивання в аграрних формуваннях: [навч. посіб.] / [Г.Є. Мазнев, О.О. Красноручький, В.С. Ніценко, Ю.І. Данько та ін.]; за ред. проф. Г.Є. Мазнева. – Одеса: ЛЕРАДРУК, 2012. – 250 с.